

Składnia: struktura, semantyka, funkcja

К.ф.н. Бухінська Т.В.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

МІЖАВТОРСЬКА ВАРІАТИВНІСТЬ ЧАСТОТИ ВЖИВАННЯ РІЗНИХ ТИПІВ СИНТАКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ У ХУДОЖНІЙ ПРОЗИ

Мова є вирішальним фактором у розкритті творчої індивідуальності письменника. Художній текст несе на собі відбиток авторських уявлень, концепцій, досвіду, ціннісних орієнтирів та особистісних ознак, які є генетично, культурно та соціально детермінованими. Це зумовлює орієнтацію дослідників індивідуального стилю автора на врахування екстралінгвістичних і культурологічних чинників створення та сприйняття художнього твору [2].

Індивідуальний стиль є сукупністю мовно-виражальних засобів, що виконують естетичну функцію і вирізняють мову окремого письменника з-поміж інших. У широкому значенні це своєрідність мови окремого індивіда. Хоч письменник і користується загальноживаною мовою, його індивідуальне світосприймання, психологія мовотворчості зумовлюють особливий мовний стиль. Характер індивідуального стилю залежить від співвідношення загальних та індивідуалізуючих ознак, від того, які функції виконують загальномовні засоби в системі індивідуального стилю, що ґрунтується на зв'язку мови і мислення, на створенні мовної картини світу, в якій поєднано загальне й індивідуальне, загальне та одиничне.

У переважній більшості існуючих наукових праць ідіостиль досліджується з дедуктивних позицій, тобто його особливості з'ясовуються у порівнянні із загальною типологією стилю даного типу тексту. Останнім часом з'явилися праці, написані з індуктивних позицій: особливості ідіостилу виводяться з аналізу дискурсу окремого автора. Таким чином, з дедуктивного погляду, індивідуальний стиль - це естетично значуще відкидання чи дотримання канонів макротексту, що проявляється, передусім, через матерію слова (форму). А з індуктивного погляду - це спосіб організації форми, що проявляє новий зміст.

Синтаксис художньої прози як одного із стилевих різновидів сучасної літературної німецької мови передбачає різні аспекти аналізу. С. Я. Єрмоленко виділяє, зокрема, такі:

- розгляд синтаксичних одиниць, властивих мові автора і мові персонажів, у зв'язку з чим протиставляється пряма й непряма, невласне-пряма, невласне-авторська мова;

- виявлення синтаксичних структур, що виконують основну роль у розрізненні типових форм художнього мовлення – опису, оповіді, роздуму;

- характеристика синтаксичних одиниць у плані протиставлення стилістичних параметрів книжності і розмовності мовлення;

- виділення спеціальних синтаксичних прийомів, засобів створення адекватного емоційного висловлення, іншими словами, виявлення структур суб'єктивної оцінки у висловленій думці;

- спостереження над закономірностями синтаксичної побудови простих і складних речень у різних індивідуальних стилях художнього мовлення [1:179].

Питання синтаксису функціональних різновидів мовлення привертають увагу дослідників і з погляду кількісних характеристик типів мовлення, і в плані кваліфікації стилістичних функцій окремих синтаксичних структур.

Наше дослідження проведено на текстах 14 романів та 27 оповідань письменників: Kafka, F.; Keun, I.; Mann, T.; Tucholsky, Kurt; Süskind, P.; Wolf C.; Böll, H.; Wohmann, G.; Ebner, J; Schmidt, Eva.; Lenz, S.; Grass G.; Kant H. Методом суцільної вибірки із цих творів (з кожної 2 – 5 сторінки) отримано **22624** речень.

Попередньо розбиваємо всі досліджувані речення на типи синтаксичних структур (прості - ПР, складносурядні - ССР, складнопідрядні - СПР та складні речення ускладненого типу - РУТ). Отримані дані показано в таблиці 1.

Дані таблиці 1 показують, що одні письменники віддають перевагу простим реченням, інші – складносурядним, складнопідрядним або складним реченням ускладненого типу. Але чи існує міжавторська варіативність у виборі письменниками різних типів речень, ми можемо встановити, використавши коефіцієнт кореляції. Для оцінки коливання частот одного і того ж мовного явища і з'ясування того, чи випадкові або закономірні їх збіги, існує особливий критерій χ^2 "хі-квадрат". Техніка підрахунку за критерієм χ^2 описана в працях В.І. Перебийніс, І.А.Носенка, В.В.Левицького, М.В. Арапова [216; 209; 178; 8].

Міжавторська варіативність частоти вживання
різних типів синтаксичних одиниць

Автор	ПР	ССР	СПР	РУТ	Всього
Г.Бюль	246	118	150	397	911
К.Вольф	618	149	228	183	1178
Г.Воманн	919	222	231	211	1583
Г.Грасс	1206	104	375	250	1935
Й.Ебнер	568	96	198	306	1168
П.Зюскінд	700	91	230	181	1202
Г.Кант	691	313	233	482	1719
Ф.Кафка	724	225	204	384	1537
І.Койн	1408	596	488	587	3079
З.Ленц	372	198	139	645	1354
Т.Манн	928	214	352	243	1737
К.Тухольський	2809	561	350	440	4160
Е.Шмідт	457	62	309	233	1061
Разом	11646	2949	3487	4542	22624

Отримані дані обчислення занесені в таблицю 2.

Сума χ^2 та дані коефіцієнта спряженості К показують, що в порівнянні з творами інших досліджуваних авторів для творів Г.Бюля та З. Ленца характерним є вживання складних речень ускладненого типу, для К.Тухольського та Г.Грасса – простих речень, для І.Койн – складносурядних, а для Е.Шмідт – складнопідрядних речень.

Частота використання різних типів складних речень надають висловлюванню більшої точності та виразності, окрім цього, ці речення передають часові та модальні відтінки, включають другорядні члени речення, надають додаткової характеристики тим чи іншим подіям.

Таблиця 2

Величини суми χ^2 та коефіцієнта спряженості К для міжавторської варіативності частоти вживання різних типів синтаксичних одиниць

Автор	ПР		ССР		СПР		РУТ	
	χ^2	К	χ^2	К	χ^2	К	χ^2	К
Г.Бюль					0,81		326,77	0,12
К.Вольф	0,48				14,81	0,03		
Г.Воманн	29,49	0,04	1,47					
Г.Грасс	99,71	0,07			25,54	0,03		
Й.Ебнер					2,24		28,77	0,04
П.Зюскінд	23,22	0,03			13,49	0,02		
Г.Кант			43,92	0,04			73,53	0,06
Ф.Кафка			3,74				24,75	0,03
І.Койн			125,67	0,07	0,52			
З.Ленц			3,21				681,78	0,17
Т.Манн	2,86				33,97	0,04		
К.Тухольский	525,54	0,15	0,91					
Е.Шмідт					160,51	0,08	2,46	

$$\sum \chi^2 = 2250.17$$

Література

1. Ермоленко С. Я. Стилистический компонент в семантике синтаксических единиц : дис. ... док. филол. наук : 10.02.02 / Светлана Яковлевна Ермоленко. — К., 1989. — 400 с.

2. Псурцев Д.В. Перевод и дискурс/Д.В. Псурцев // Вестник МГЛУ, вып. 463. – М.: 2002. Режим доступа: <http://www.thinkaloud.ru/sciencelr.html>.